

TEMNÁ STALETÍ ŘECKÝCH DĚJIN

(cca 1100-800 př. n. l.)

- Troja zničena kolem 1200 př. n. l.
- do Řecka mohly vpadnout některé skupiny mořských národů X hlavní roli při zániku mykénského světa sehrála nová vlna řeckých kmenů ze severu – **Dórové**

→ pokles civilizační úrovně:

- Řekové přestali používat písmo
- zmizely kamenné stavby

X šířilo se používání železných nástrojů a zbraní

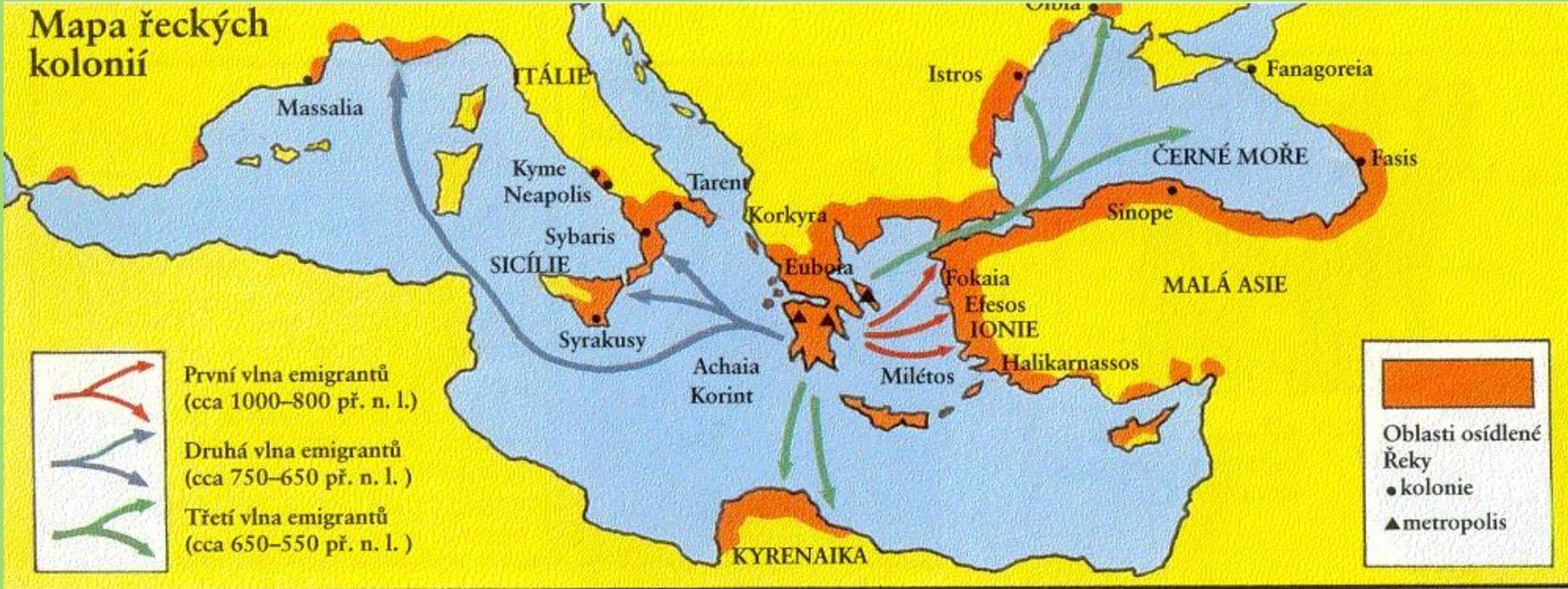
- o životě Řeků v temných staletích čerpáme informace z Íliady a Odysseie → temnému období se také říká **homérské**

→ homérská společnost:

- **aristokraté** – Homér jim říká *basileové* (králové)
- na rozdíl od Předního východu v Řecku nebyl tak propastný rozdíl mezi vládnoucí vrstvou a ostatním obyvatelstvem
- nejpočetnější skupinou **svobodní rolníci** – podléhali aristokratickým vládcům X spolurozhodovali ve shromáždění
- pěvci přednášeli homérské básně především v domech aristokratů
- aristokraté největšími vlastníky půdy a početných stád
- otroctví mělo patriarchální ráz:
*„dal mu i čtyři spanilé ženy,
které si vybral sám, a znalé bezvadně díla“*

(*Odysseia*)

- část dříve usazených řeckých kmenů ustoupila před Dóry přes Egejské moře do Malé Asie

→ maloasijská řecká kolonizace – maloasijská řecká města nebyla pouhými koloniemi X rovnocenná původním řeckým městům

→ **Efesos** (Herakleitos), **Milétos** (Thales), **Halikarnassos** (Herodotos)

- jak se Dórové „zařídili“ ve Spartě?

ARCHAICKÉ OBDOBÍ

(800-500 př. n. l.)

1/ začala se používat **alfabeta**

→ gramotnost širší než na

Předním východě:

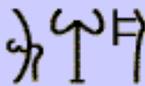
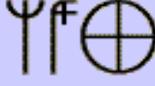
psát uměli i řemeslníci a

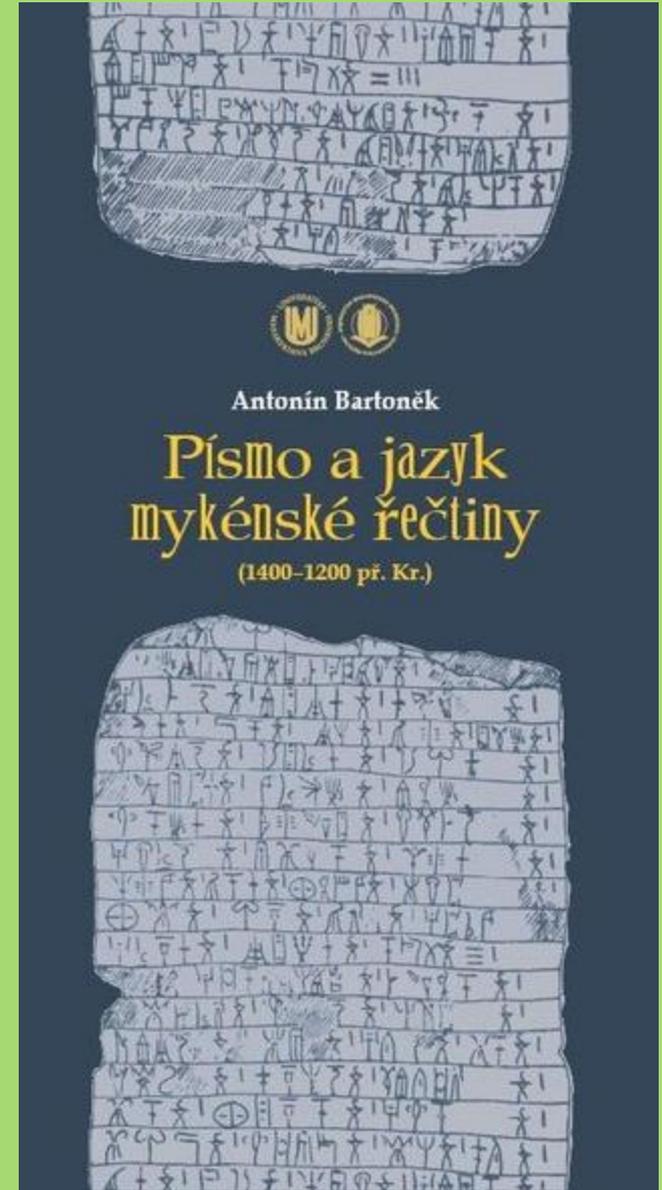
prostí vojáci

	Iónská	Athénská	Korintská	Argoská	Euboejská	Unciální	Moderní
alfa	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	Α	Α α
beta	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β β
gama	Γ	Λ	<C	Γ	<C	Γ	Γ γ
delta	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ δ
epsilon	ΕΕ	ΕΕ	Ε	ΕΕ	ΕΕ	Ε	Ε ε
digama		Ϝ	Ϝ	ϜϜ	Ϝ		
dzéta	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ ζ
éta	ΗΗ					Η	Η η
théta	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	ΘΘΘ	Θ	Θ θ
ióta	Ι	Ι	Ξ	Ι	Ι	Ι	Ι ι
kappa	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ κ
lambda	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ λ
mí	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	ΜΜ	Μ	Μ μ
ný	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	ΝΝ	Ν	Ν ν
ksi	Ξ		Ξ	Ξ	Χ	Ξ	Ξ ξ
omikron	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο ο
pí	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π π
san			Ϻ	Ϻ	Ϻ		
koppa	Ϙ	Ϙ	Ϙ	Ϙ	Ϙ		
ró	ΡΔ	ΡΡ	ΡΡ	ΡΡ	Ρ	Ρ	Ρ ρ
sigma	Σ	Σ		Σ	Σ	Σ	Σ σς
tau	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ τ
ypsilon	ΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	ΥΥΥ	Υ	Υ υ
fi	Φ	ΦΘ	ΦΘ	ΦΘ	ΦΘ	Φ	Φ φ
chí	Χ	Χ	Χ	Χ	ΥΨ	Χ	Χ χ
psí	ΥΨ		ΥΨ	Ψ		Υ	Ψ ψ
omega	Ω					Ω	Ω ω

<http://antika.avonet.cz>

Pro srovnání – lineární písmo B mykénských Achajů:

následnost znaků	transkripce	Mykénská řečtina	Klasická řečtina	význam slova
	ku-mi-no	*kuminon	kuminon	kmín
	ku-na-ja	*gunaia	gune	žena (gynekologie)
	ku-ru-so	*khrusos	khrusos	zlato (chryzantéma)
	pa-te	*pater	pater	otec
	pa-ma-ko	*pharmakon	pharmakon	lék (lékárnička)
	to-so	*toso	tosos	tak moc
	to-ra-ke	*thorakes	thorax	hrud'
	qo-u-	*gwou-	bou-	kráva
	i-qo	*hikkwoi	hippos	kůň
	re-u-ka	*leuka	leukos	bilá (leukémie)
	re-a	*rea	rhis, rhino-	nos (plastika nosu)

2/ vznik polis:

- mn. č. *poleis*
- **městský stát** (**obec** ve smyslu stát) → na řízení státních záležitostí se podíleli plnoprávní **občané**
- občan se musel narodit občanům příslušného státu → počet občanů se neměl příliš zvyšovat (*měli by se mezi sebou znát* → *zvolí si do úřadů někoho schopného*)
- **práva:** účastnit se sněmu, hlasovat o zákonech, volit úředníky, sám kandidovat; vlastnit půdu
- **povinnosti:** obstarávat si zbroj a zbraně → bránit polis
- plnoprávným občanem pouze muž od určitého věku
X ženy, cizinci, otroci

Porovnejte poleis a městské státy v Mezopotámii.

3/ velká řecká kolonizace:

→ důvody?

- **metropole** → nově založené osady
 - nejstarší osady vznikaly v západním Středomoří – v **jižní Itálii** (Tarent, Neapolis, Kyme) a na **Sicílii** (Syrakusy); *do Neapolského zálivu mířili osadníci, kteří měli zájem o železo z Etrurie*
 - osady na **pobřeží Francie** (Massalia, Nikaia, Antipolis) a **Španělska**
 - břehy Helléspontu, Bosporu a **Černého moře** (Byzantion, Sinope, Trapezus, Fasis, Chersones, Tomy...)
- X pevné státní útvary na Předním východě Řekům neumožňovaly zakládat samostatné osady → pouze **obchodní stanice** (*emporie*) – např. Naukratis v nilské deltě

▪ v západním Středomoří se střetávaly řecké zájmy se zájmy Foiničanů na Sicílii, v Hispánii i na africkém pobřeží, kam pronikli pouze osadníci z Théry a založili zde Kyrénu na pobřeží dnešní Libye

→ srov. nápis nalezený v Kyréné – obsahuje zakládací smlouvu mezi Théřany, kteří zůstávali ve své vlasti, a těmi, kteří se vydali hledat nový domov:

Prísaha osadníků

Sněm se usnesl: „Ježto Apollón vydal Battovi a Théřanům sám od sebe věštbu, aby založili Kyrénu, Théřané se usnášejí vyslat do Libye Batta jako vůdce a krále, Théřané pak mají plout spolu s ním. Z každé rodiny at' je vybrán jeden syn a necht' jsou to muži v rozpuku mládí, a z ostatních Théřanů at' pluje, kdokoli svobodný si to bude přát. Jestliže kolonisté zřídí osadu, necht' se každému ze spoluobčanů, který se vydá do Libye později, dostane občanského práva i práva zastávat úřady a

necht' obdrží neobdělanou půdu. Pakli však kolonii nezřídí a Thérané jim nebudou moci přispět na pomoc, a budou-li takto pod tlakem osudu snášet strasti v rozmezí kratším pěti let, at' se vrátí beze strachu na Théru k svému majetku a mají tu občanská práva. Ten pak, kdo nebude chtít vyplout, ačkoli ho bude obec vysílat, propadne smrti a jeho majetek necht' připadne státu. A kdo ho k sobě přijme nebo bude chránit, at' otec syna či bratr bratra, zakusí totéž co ten, který nechce odplout. Za těchto podmínek složili slavnostní přísahu ti, kteří tu zůstávají, i ti, kteří odplouvají jako budoucí osadníci, a vyslovili kletbu nad těmi, kteří by tuto přísahu porušili a nedodrželi, at' už budou bydlet v Libyi, či zůstanou zde.“

Apolloniův chrám s věštírnou v Delfách na úpatí Parnasu

DŮSLEDKY VELKÉ ŘECKÉ KOLONIZACE

- levné obilí z kolonií

- velkostatkáři: víno, olivy

- X drobní zemědělci: **dlužní otroctví** (*v Athénách zrušil Solon*)

- **řemeslníci**: toužili po podílu na politické moci (*rozhoduje nikoli urozenost, nýbrž výše majetku – srov. Solon rozdělil občany do majetkových tříd*)

- rozšířily se mince

- jádrem řecké armády **hoplité** (*dříve aristokratická jízda*) → **falanga**; výzbroj: kopí, meč, pancíř, náhlenice, přilba, štít

Černofigurální attická amfora, 6. století, Louvre

▪ **pokles moci aristokracie** (*nejdůležitější roli sebrála v mykénském období i v temných staletích*)

→ **zapsání práva** (*viz spartský Lykurgos – asi 800 př. n. l., athénský Drakon – 20. léta 7. století a Solon – poč. 6. století*)

▪ **raná řecká tyranis** (samovládce, „križový manažer“)

→ odstranit politický monopol aristokracie (*na počátku archaické doby držela politickou, vojenskou i soudní moc*)

→ *osud tyranů?*

SPARTA

■ Dórové →
Peloponés –
JV – Lakónie

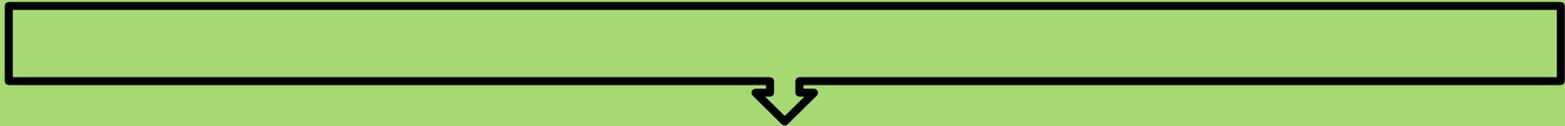
■ společnost:

1/ plnoprávní občané (*asi 10 000 mužů*) – pouze válčili

2/ **perioikové** – zemědělství, řemeslo, obchod

– neměli podíl na řízení státu

– museli sloužit ve vojsku

Lakedaimoňané

3/ **heilóti** – otroci < podmaněné obyvatelstvo

– spolu s půdou přidělováni Spart'anům

X krypteia

- **politické zřízení:**

< ústava a zákony ← dle tradice Lykurgos (kolem 800 př. n. l.)

2 králové (*nejvyšší velitelé vojska*) + **gerúsiá** (*28 starců nad 60 let; na doživotí*)

5 eforů (= *dohlížitelů = nejvlivnější úředníci; na 1 rok*)

lidové shromáždění = apellá (*všichni dospělí = od 30 let – a plnoprávní Spartané*)

- **Peloponéský spolek**

ATHÉNY

Attika

■ státní správa:

archonti (*nejvyšší úředníci – 9; voleni na 1 rok*)

→ **areopag** (*aristokratická rada; doživotně; soudili hrdelní zločiny*)

sněm

*Pohled na
Areopag z
Akropole*

▪ Drakon

archontem ve 20. letech 7. století

→ nechal sepsat zákony → *drakonické tresty*

▪ Solon

počátek 6. století

archon s mimořádnými pravomocemi ← nalézt přijatelné řešení pro aristokracii i neurozené

→ **rušení dlužního otroctví** + zakázal, aby se napříště za dluhy ručilo osobní svobodou (*seisachtheia*)

→ **občany rozdělil do 4 majetkových tříd** → odstupňoval jejich práva a povinnosti → přístup k úřadům už nezáležel na urozeném původu, ale na bohatství

→ zavedl **bulé (rada 500)** = protiváha aeropagu; obstarávala chod státu

■ tyranida Peisistratovců

polovina 6. století

510 Peisistratův syn Hippias z Athén vyhnán

■ Kleisthénovy reformy

konec 6. století př. n. l.

odstranily poslední mocenskou oporu aristokracie – **rodové zřízení nahrazeno územním** (*územněsprávní reforma: rodové fýly nahrazeny územními*)

■ **ostrakismos** → 10leté vyhnanství X po návratu zpět majetek i politická práva; každoročně = prevence X návratu tyranidy

Vysvětlete, proč aristokracie během archaického období ztratila politickou moc, a doložte jakým způsobem.